

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทย มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน ตามกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การตลาด การเกษตร ระบบการสื่อสาร การอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้นำผลกระทบต่อบุคคลที่อยู่ในสังคม โรงเรียนเป็นสถาบันที่จะต้องเตรียมคนให้ออกไปสู่ตลาดแรงงานในสังคม จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสำนึกว่าทุกคนต้องประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง เข้าใจหลักการของแต่ละอาชีพ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจว่าชอบอาชีพอะไร และได้ทดลองฝึกปฏิบัติจริง จนทำเป็นและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในสภาพสังคมของตนเองให้มากที่สุด การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, หน้า 11)

นอกจากนี้ ในการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ชาติอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นไปตามความทันสมัยของเทคโนโลยีที่เข้ามา มีบทบาทต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้มีผลกระทบรวมไปถึงพี่น้องชาติพันธุ์ที่อาศัยบนพื้นที่สูงของประเทศไทย หรือที่เราเรียกว่า “ชาวเขา” ที่เคยถูกมองว่าเป็นคนนอกสังคม หรือคนชายขอบ จะต้องมีการปรับตัวในครั้งใหญ่ เนื่องจากในอดีตปัญหาที่เกิดขึ้นกับพวกเขาไม่เคยมีการผลักดันจากสังคมให้มีการแก้ไขอย่างจริงจัง ปัญหาการเลือกปฏิบัติและการถูกเอารัดเอาเปรียบจากสังคมที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชนเหล่านี้ เพราะพวกเขาส่วนใหญ่มีความยากจนที่เป็นต้นทุนเดิมทางสังคม แม้กระทั่งเรื่องของการศึกษาก็มักจะถูกสังคมกำหนดให้เกิดการแบ่งชนชั้นอยู่เสมอ ซึ่งผลกระทบที่ตามมาคือทำให้ภาษาที่พูดก็มักจะสื่อสารกับคนพื้นราบไม่ค่อยรู้เรื่อง ทำให้พวกเขาขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีข้อจำกัดในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ทั้งยังเสี่ยงต่อการถูกกดขี่จากบุคคลที่ไม่ประสงค์ดีที่หาประโยชน์จากมนุษย์ด้วยกัน

ในการดำเนินชีวิตของคนเหล่านั้นต้องเผชิญกับปัญหาที่จะต้องแก้ไขตลอดเวลา นับตั้งแต่ปัญหาที่ยากที่สุด ถึงปัญหาเล็กๆ น้อยๆ เพราะเราหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ จากสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความเครียด หรือไม่สามารถตอบสนองความต้องการทุกอย่างได้ จึงจำเป็นต้องหาทางเอาชนะกับอุปสรรค ต้องตัดสินใจเลือกและต้องใช้ความอดทนรอคอย

ซึ่งแต่ละบุคคลต่างก็มีวิธีการตอบสนองเมื่อพบกับอุปสรรคเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์ที่ต้องการอันเป็นสิ่งปกติในใช้ทักษะทางสังคม เช่น ผู้ที่กำลังอยู่ในวัยเรียนก็ต้องพบกับปัญหาเกี่ยวกับการเรียน การทำตัวให้เข้ากับเพื่อนฝูง การบังคับจิตใจตนเองให้รู้จักแบ่งเวลาได้อย่างถูกต้อง จะเห็นได้จากกรณีที่นักศึกษาใหม่ เข้ามาศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือในมหาวิทยาลัย นั้นมักจะประสบปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับการดำเนินชีวิต และการเรียนการสอน เป็นอันมาก นอกจากนี้ยังต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพกาย สุขภาพจิต ปัญหาในการคบเพื่อน เข้ากับคนอื่นไม่ได้ ปัญหาการวางตัวที่เหมาะสม ไม่รู้จักประพฤติดนินให้ถูกต้องตามกาลเทศะปัญหาการเรียน ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนหากนักศึกษาไม่สามารถ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง หรือไม่มีผู้คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำที่ดีแล้ว ผลกระทบที่ตามมาจากปัญหาดังกล่าว อาจทำให้นักศึกษาบางรายต้องพ้นสภาพการเป็นนักศึกษาหรือต้องลาออกจากการเป็นนักศึกษาโดยไม่สามารถที่จะสำเร็จการศึกษา ได้ตามกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ (กรรณิการ์ กูประเสริฐ, 2538, หน้า 3)

จากสภาพการณ์เหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยต่อตัวเด็กเองและต่อสังคมในภาพรวม ในการอยู่ร่วมกันของนักศึกษาจำเป็นต้องมีพื้นฐานทางด้านทักษะทางสังคมเพราะว่าทักษะทางสังคมเป็นทักษะในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ เพื่อเป็นรากฐานอันนำมาซึ่งความสุขความสำเร็จในชีวิตเมื่อเติบโตไปในอนาคต จากผลการศึกษาของสถาบันวิจัยนโยบายสาธารณสุขของประเทศอังกฤษพบว่ากรณีทักษะทางสังคมการถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบความสำเร็จในอนาคตแตกต่างจากความเชื่อที่มองว่าความสามารถในชั้นเรียนเท่านั้นที่เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของเด็ก ซึ่งทักษะทางสังคม (social skills) เป็นกลุ่มของทักษะต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกันในสังคม อันได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การพูด การฟัง การทำงานเป็นทีม ฯลฯ รวมทั้งความสามารถในการเข้าใจสถานการณ์ที่หลากหลาย กฎกติกาต่างๆ ในสังคม ความสามารถในการรู้จักผู้อื่นและการคิดคำนึงถึงคนรอบข้างอย่างเข้าอกเข้าใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในทางบวกให้เกิดขึ้นเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับทุกเพศทุกวัย ทั้งวัยเด็กที่ต้องการพึ่งพาการเรียนรู้สิ่งใหม่ในชีวิต วัยรุ่นที่ต้องการยอมรับจากเพื่อนฝูงคนรอบข้าง วัยผู้ใหญ่ที่เริ่มสร้างครอบครัวและต้องการความสำเร็จในหน้าที่การงาน ทักษะทางสังคมจึงเป็นทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆ (เกรียงศักดิ์ ชรนดวงศ์ศักดิ์, 2551, หน้า 4)

นักศึกษาที่มาจากพื้นที่สูงของประเทศไทยส่วนมากไม่เคยเรียนรู้ “ความประพฤติที่เหมาะสม” ในสถานการณ์ทางสังคมซึ่งพวกเขาต้องมีปฏิสัมพันธ์หรือรับมือกับคนอื่น ๆ บางทีพวกเขาไม่มีแบบอย่างที่ดีที่บ้านและเพื่อนบ้านที่จะใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความประพฤติที่ “เหมาะสม” ให้ อาจจะเป็นเพราะวัฒนธรรมและประเพณีที่แตกต่างกับเด็กในสังคมเมืองจึงทำให้เรื่องของการปรับตัว โดยเฉพาะทักษะสังคมในด้านการดำรงชีวิตและทักษะกระบวนการกลุ่มของนักศึกษา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาที่มีนักศึกษาจากหลายชนเผ่ามารวมกัน การแสดงทักษะทางสังคมที่ดีช่วยให้เป็นไปได้ที่จะถูกคนอื่น ๆ ปฏิเสธ (นักศึกษาคนอื่นไม่ชอบเขาและไม่สังคมกับเขา) นักศึกษาที่มาจากชนเผ่าเหล่านี้พยายามที่จะทำงานหนักเพื่อที่จะได้แสดงผลดีกรรมใหม่ที่ดีขึ้น ซึ่งพวกเขาได้รับการบอกกล่าวให้แสดง แต่ยังคงถูกปฏิเสธจากคนอื่น ๆ เนื่องจากการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ผ่านมา หรืออาจจะเป็นเพราะว่า คนอื่น ๆ ไม่ชอบการแสดงออกที่เองจะงะที่เกิดจากความไม่มั่นใจของพฤติกรรมอย่างใหม่ที่ถูกรู้ ซึ่งดูไม่เป็น “ธรรมชาติ” ในหลายครั้ง นักศึกษาเหล่านี้ยังมีทักษะทางสังคมบางด้านล้มเหลว เพราะว่าพวกเขามีความยุ่งยากในการตรวจสอบ และควบคุมความประพฤติของตนเองเมื่อมีปฏิริยาที่ไม่คาดหวังเกิดขึ้น จึงทำให้ชนเผ่าเหล่านี้ขาดความมั่นใจในการเรียนรู้จึงทำให้เกิดความต้องการเรียนรู้ทักษะทางสังคมเพิ่มมากขึ้น (ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง, 2549, หน้า 3)

ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ได้เปิดดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2522 ให้การฝึกอบรมวิชาชีพแก่เยาวชนสตรี เยาวชนและประชาชนผู้ยากจนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในเขต 17 จังหวัดภาคเหนือ ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ และ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดลำปาง ได้ร่วมกันปรับมาตรฐานหลักสูตรการเรียนการสอนสาขาอาชีพ เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนในปัจจุบัน โดยได้ปรับเปลี่ยนสาขาผ้าและเครื่องแต่งกาย เป็นสาขาตัดเย็บเสื้อผ้า และสาขาการจัดการ เป็นสาขาการขาย ซึ่งจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรสาขาอาชีพให้ได้มาตรฐาน โดยจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น จำนวน 120 ชม. 180 ชม. 360 ชม. และ 720 ชม. เพื่อนำไปฝึกอาชีพระยะสั้น และเพื่อให้เกิดประโยชน์ รวดเร็ว และสะดวกในการเทียบโอนหน่วยกิต และนำไปประยุกต์ใช้ได้ตรงกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน ส่วนผู้รับบริการที่เข้ามาศึกษาในศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ ส่วนมากจะเป็นสตรีที่เป็นชาวเขามาจากชนเผ่าต่างๆ เช่น เผ่าม้ง อาข่า กระเหรี่ยง เย้า ลีซู รวมกันแล้วจะมีประมาณ 80 % ของนักศึกษาทั้งหมด (ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง, 2549, หน้า 4 – 5)

จากการที่นักศึกษาได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาในสถานศึกษาแห่งนี้ทำให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันในระยะแรกๆ โดยเฉพาะเรื่องของสังคมของแต่ละเผ่าที่มีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้ศึกษาในฐานะปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำแผนก จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาในด้านทักษะทางสังคมของนักศึกษาชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่ศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพของศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ผลของการศึกษาในครั้งนี้ อาจใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาด้านทักษะทางสังคมของนักศึกษาที่มาจากหลายชนเผ่าได้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของนักศึกษานชนเผ่าระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพของศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ นักศึกษานักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ที่ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จำนวน 600 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ทักษะทางสังคมของนักศึกษานชนเผ่าระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพของศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพของศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ โดยต้องมีทักษะด้านกระบวนการกลุ่ม เช่นการทำงานร่วมกันเป็นต้นและทักษะด้านการดำรงชีวิตในสังคม เช่น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นในสังคม เป็นต้น

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ หมายถึง การจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพของศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง สาขาตัดเย็บเสื้อผ้า สาขาการขาย สาขาคหกรรมบริการ และสาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ

นักศึกษานชนเผ่า หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาในศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ซึ่งประกอบด้วยชาวเขาเผ่าต่างๆ 5 เผ่า คือ เผ่าม้ง อาข่า กระเหรี่ยง เย้า ลีซู

ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ หมายถึง สถานที่ศึกษาที่จัดตั้งขึ้นที่จังหวัดลำปาง เพื่อให้การสงเคราะห์และฝึกอาชีพให้กับสตรีที่โอกาสทางการศึกษาในเขต 17 จังหวัดภาคเหนือสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการศึกษาทำให้ทราบทักษะทางสังคมนักศึกษาชนเผ่าระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพของศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง
2. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จะเป็นประโยชน์ต่อศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ ในการกำหนดแนวทางด้านการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น